

**CHORVA MOLLARI O'G'RILIGI JINOYATINI OLDINI OLISHNING
PROFILAKTIK VA TEZKOR-QIDIRUV XUSUSIYATLARI**

Bo'riyev Dilshodbek Sherali o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Toshkent. sh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20671637>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada aholi farovonligi va qishloq xo'jaligi iqtisodiyotiga bevosita tahdid soluvchi chorva mollari o'g'riligi jinoyatining barvaqt oldini olish borasida ichki ishlar organlari (IIO) profilaktika va tezkor-qidiruv bo'linmalarining faoliyati kompleks tahlil qilingan. Jinoyatning kriminologik belgilari, sodir etish usullari (asosan tunda, qarovsiz qoldirilgan yaylovlarda) va o'g'irlangan mollarni qassobxonalar orqali tezkor sotish sxemalari ochib berilgan. Chorva o'g'riligini oldini olishda raqamli texnologiyalarning o'rni, xususan, qishloq hududlarida dronlardan foydalanish, mollar uchun GPS-trekerlar va majburiy identifikatsiya (chiplash) tizimlarini joriy etish taktikasi ilmiy asoslangan. Buyuk Britaniya, Avstraliya, AQSh va Janubiy Afrika Respublikasi kabi davlatlarning "Qishloq politsiyasi" (Rural Crime Teams) va chorvani raqamli nazorat qilish borasidagi ilg'or xorij tajribasi qiyosiy o'rganilib, O'zbekiston milliy qonunchiligi va huquqni qo'llash amaliyotini takomillashtirish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: chorva mollari o'g'riligi, huquqbuzarliklar profilaktikasi, profilaktika inspektori, tezkor-qidiruv faoliyati, qishloq politsiyasi, raqamli identifikatsiya, GPS-treker, veterinariya nazorati, xorij tajribasi.

Аннотация: В данной научной статье проводится комплексный анализ деятельности профилактических и оперативно-розыскных подразделений органов внутренних дел (ОВД) по раннему предупреждению краж скота — преступления, представляющего непосредственную угрозу благосостоянию

Contact: 99 826 99 56

населения и экономике сельского хозяйства. Раскрыты криминологические признаки преступления, способы его совершения (в основном ночью, на безнадзорных пастбищах) и схемы быстрого сбыта похищенного скота через скотобойни. Научно обоснована роль цифровых технологий в предотвращении краж скота, в частности, тактика использования дронов в сельской местности, внедрения GPS-трекеров для животных и систем обязательной идентификации (чипирования). Изучен передовой зарубежный опыт таких стран, как Великобритания, Австралия, США и ЮАР, в области «Сельской полиции» (Rural Crime Teams) и цифрового контроля за скотом, разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию национального законодательства и правоприменительной практики Узбекистана.

Ключевые слова: кража скота, профилактика правонарушений, инспектор профилактики, оперативно-розыскная деятельность, сельская полиция, цифровая идентификация, GPS-трекер, ветеринарный контроль, зарубежный опыт.

Abstract : This scientific article provides a comprehensive analysis of the activities of preventive and operational-search units of internal affairs bodies (IAB) in the early prevention of livestock theft — a crime that poses a direct threat to the well-being of the population and the agricultural economy. The criminological signs of the crime, the methods of its commission (mostly at night, in unattended pastures), and the schemes for the quick sale of stolen livestock through abattoirs are revealed. The role of digital technologies in preventing livestock theft is scientifically substantiated, in particular, the tactics of using drones in rural areas, introducing GPS trackers for animals and mandatory identification (chipping) systems. The advanced foreign experience of countries such as the UK, Australia, the USA, and South Africa in the field of "Rural Police" (Rural Crime Teams) and digital livestock control was comparatively studied,

and specific scientific and practical proposals were developed for improving the national legislation and law enforcement practice of Uzbekistan.

Keywords: livestock theft, crime prevention, prevention inspector, operational-search activity, rural police, digital identification, GPS tracker, veterinary control, foreign experience.

O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tarmog'i hisoblangan qishloq xo'jaligida chorvachilik yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Aksariyat qishloq aholisi uchun chorva mollari asosiy daromad manbayi va yig'ilgan sarmoya hisoblanadi. Shu sababli, chorva mollari o'g'riligi (O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 169-moddasi) nafaqat fuqarolarning mulkiy huquqlariga daxl qiladi, balki ularni jiddiy moddiy qiyinchiliklarga va oilaviy inqirozlarga olib keladi.

Kriminologik nuqtai nazardan, chorva o'g'riligi boshqa mulkiy jinoyatlardan farq qiluvchi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Birinchidan, bu jinoyatlar asosan qorong'u vaqtda, aholi yashash punktlaridan uzoqda joylashgan yaylovlarda, qo'ralarda yoki dala shiyponlarida sodir etiladi. Ikkinchidan, o'g'irlangan mol uzoq vaqt yashirib o'tirilmaydi, balki zudlik bilan so'yilib, go'sht mahsuloti sifatida qassobxonalarga va bozorlarga arzon narxlarda pullanadi. Bu jarayon jinoyat izlarini yo'qotish tezligini oshiradi. Shu sababli, ichki ishlar organlari tomonidan mazkur jinoyat oqibatlari bilan kurashishdan ko'ra, uni barvaqt oldini olish bo'yicha kompleks profilaktik va tezkor chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Chorva mollari o'g'riligini oldini olish profilaktika inspektorlari hamda Jinoyat qidiruv (JQB) tezkor bo'linmalarining o'zaro uzviy hamkorligida amalga oshiriladi:

- **Tungi va patrul reydlari:** Jinoyatlar asosan tungi soat 01:00 dan 04:00 gacha sodir etilishini inobatga olib, qishloq hududlariga eltuvchi trassa va aylanma yo'llarda YHXX va profilaktika inspektorlaridan iborat harakatlanuvchi postlar tashkil etiladi. Tunda chorva mollarini tashiyotgan har qanday yuk avtomobili qat'iy tekshirilishi,

haydovchidan mollarning kelib chiqishi haqida veterinariya ma'lumotnomasi talab qilinishi shart.

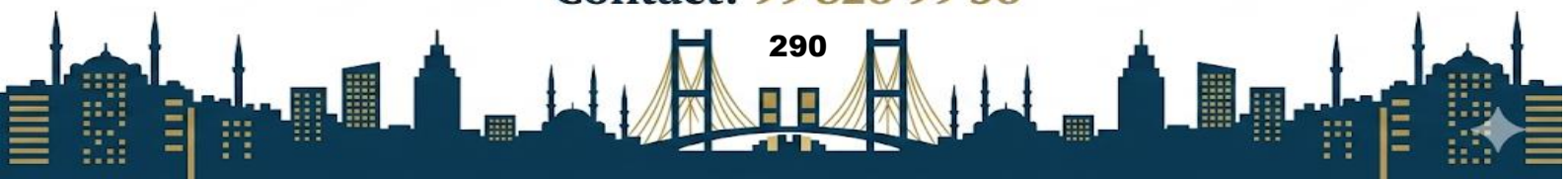
- **Aholi bilan ishlash va ogohlantirish:** Ko'p hollarda o'g'rilikka chorva egalarining o'z mollari xavfsizligiga beparvoligi (yaylovda qarovsiz qoldirish, qo'ralarga qulf yoxud yoritgich o'rnatmaslik) sabab bo'ladi. Profilaktika inspektori tushuntirish ishlari olib borib, qo'ralar atrofiga yoritgichlar o'rnatish, mahalliy aholidan iborat tungi navbatchiliklarni (jamoatchilik posbonlari) tashkil etishni muvofiqlashtiradi.

- **Qassobxonalar va mol bozorlaridagi tezkor nazorat:** O'g'rilarning asosiy xaridorlari — bu kelib chiqishi noma'lum bo'lgan go'shtni arzon narxda sotib oluvchi insofsiz qassoblar va olib-sotarlardir. Tezkor xodimlar bozorlarda va kushxonalarda maxfiy hamkorlik tarmog'ini (agentura) yaratadilar. Noma'lum shaxslar tunda mol olib kelganda yoxud bozor narxidan o'ta arzon go'sht taklif qilinganda, agentlar zudlik bilan tezkor bo'limga signal yuboradi.

An'anaviy qulf va itlar bilan qo'riqlash o'rnini bugungi kunda texnologik xavfsizlik vositalari egallamoqda:

- **Majburiy identifikatsiya (Chiplash va birkalash):** Har bir chorva moliga (qoramol, ot, qo'y) maxsus identifikatsion raqam tushirilgan birka taqiladi yoxud teri ostiga mikrochip kiritiladi. Bu ma'lumot Yagona elektron veterinariya bazasiga kiritiladi. Tungi postda to'xtatilgan avtomobildagi molning birkasini IIO xodimi planshet orqali skaner qilib, bu mol kimga tegishli ekanligini bir soniyada aniqlay oladi. Agar birka yirtib olingan bo'lsa — bu o'g'rilikning birinchi belgisidir.

- **GPS-trekerlar (Raqamli cho'pon):** Chorva mollarining (ayniqsa qimmatbaho otlar va qoramollar) bo'yniga GPS-datchiklar o'rnatiladi. Mol egasi o'z smartfoni orqali mollarning qayerda o'tlab yurganini ko'ra oladi. Agar mol tungi vaqtda tezkorlik bilan begona tomonga (masalan, yuk mashinasiga ortib olib ketilsa)

harakatlana boshlasa, treker egasiga xavf signalini yuboradi va politsiya darhol GPS koordinatalari bo'yicha avtomobilni to'xtatadi.

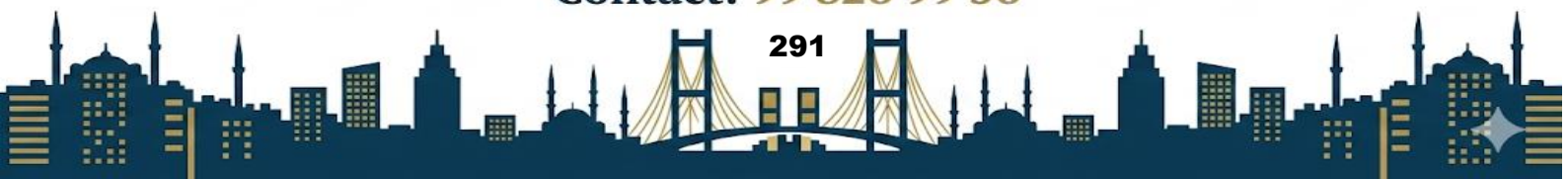
- **Dronlar (Uchuvchisiz apparatlar) patruli:** Keng yoyilgan yaylovlarda yoxud tog'li hududlarda kechasi xodimlarning patrul qilishi imkonsizdir. Bunday hududlarni issiqlik o'lchovchi (Teplovizor) kameralarga ega dronlar orqali kuzatish chorva o'g'riligini barvaqt fosh etishning eng samarali yo'lidir. Dron issiqlik yordamida qorong'uda o'g'rilar va ularning avtomobilini aniq ajratib ko'rsatadi.

Qishloq xo'jaligi rivojlangan chet el davlatlarida chorva mollari o'g'riligi jiddiy muammo bo'lib, unga qarshi kurashish bo'yicha maxsus politsiya bo'linmalari va tizimlar yaratilgan:

- **Avstraliya va Yangi Zelandiya:** Bu davlatlarda chorva mollari juda keng hududlarda erkin o'tlaydi. Shu bois ularda NLIS (National Livestock Identification System) – Milliy chorvani identifikatsiya qilish elektron tizimi joriy etilgan. Hech bir hayvon ushbu bazadan ro'yxatdan o'tmasdan turib so'yilishi yoxud sotilishi mumkin emas. Fermerlar va politsiya keng yaylovlarni monitoring qilish uchun doimiy ravishda kuzatuv dronlaridan foydalanadilar.

- **Buyuk Britaniya (UK):** Britaniya politsiyasi tarkibida "Rural Crime Teams" (Qishloq jinoyatchiligiga qarshi kurash guruhleri) mavjud. Ular qishloq jamoalari bilan WhatsApp tarmog'i orqali doimiy bog'langan. Fermerlar o'z mollariga mikrochiplar, shuningdek junlariga maxsus ko'rinmas kimyoviy bo'yoqlar (SmartWater) surtib qo'yishadi. Mol o'g'irlanib, boshqa fermaga sotilsa ham, maxsus chiroq yordamida uning haqiqiy egasi aniqlanadi.

- **Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh):** Ochiq yaylov shtatlarida (Texas, Montana) tarixiy "Brand Inspectors" (Tamg'a inspektorlari) politsiya maqomida faoliyat yuritadi. Mollarga issiq tamg'a bosiladi va maxsus inspektorlar shtat chegaralarida, chorva kimoshdi savdolarida har bir molning tamg'asini ma'lumotlar bazasi bilan tekshirmaguncha ularni sotishga ruxsat bermaydi.

- **Janubiy Afrika Respublikasi (JAR):** Chorva o'g'riligiga qarshi eng innovatsion yondashuvlardan biri bu — **Hayvonlar DNK tahlilidir**. Agar o'g'irlangan sigir so'yilib, go'shtga aylanib ketgan bo'lsa, politsiya o'sha go'shtdan va jabrlanuvchining molxonasidagi qon yoki jun qoldiqlaridan DNK namunasi olib solishtiradi hamda go'sht jabrlanuvchining moliga tegishli ekanligini sudda isbotlab beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, chorva mollari o'g'riligi kabi an'anaviy jinoyatlarni barvaqt oldini olish zamonaviy politsiya yondashuvi hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini jalb etishni talab qiladi. Amaliyotni takomillashtirish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi miqyosida Chorva mollarini identifikatsiya qilish (chiplash, birkalash va yagona elektron bazaga kiritish) milliy tizimini to'liq majburiy tartibda joriy etish ishlarini yakunlash. Ushbu bazani Ichki ishlar vazirligining "E-Ma'muriy ish" va patrul xizmati planshetlari bilan integratsiya qilib, YHXX va profilaktika inspektorlariga molning kelib chiqishini avtotrassalarda bir soniyada tekshirish imkoniyatini ta'minlash.

Ikkinchidan, Viloyat ichki ishlar boshqarmalari tizimida Buyuk Britaniya tajribasiga tayangan holda ixtisoslashtirilgan "Qishloq jinoyatchiligiga qarshi kurashish" (Rural Crime) tezkor guruhlarini shakllantirish va ularni tungi vaqtlarda yaylovlarni nazorat qiluvchi issiqlik o'lchovchi dron (Teplovizorli UAV) qurilmalari bilan ta'minlash.

Uchinchidan, O'g'irlangan chorvani osonlik bilan sotishning oldini olish maqsadida Veterinariya qoidalariga "Barcha qassobxonalar va go'sht bozorlari qabul qilinayotgan tirik mol yoki go'shtning elektron veterinariya ruxsatnomasi va chip/birka raqamini majburiy ravishda yagona ochiq portalga kiritishi shartligi" bo'yicha o'zgartirish kiritish. Buni buzgan savdogarlarni jinoyatga daxldor (jinoyat izlarini yashirish) sifatida yuridik javobgarlikka tortish mexanizmini kuchaytirish.

To'rtinchidan, Qishloq joylardagi profilaktika inspektorlarining aholi va mahalla faollari bilan muloqotini tezlashtirish uchun Telegram yoxud maxsus ilovalar orqali "Mahalla Xavfsizligi" onlayn guruhlarini tashkil etish. Shubhali avtomobillar yoxud shaxslar qishloqqa kirganda fuqarolar bu haqida darhol inspektorga fotoma'lumot yuborish amaliyotini ommalashtirish.

Xulosa qilib aytganda, chorva mollari o'g'riligini oldini olish — bu xalqning kosasi oqarishini, iqtisodiy barqarorligini va asabiy xotirjamligini ta'minlash demakdir. Bunga erishish faqatgina jazo choralari og'irlashtirish bilan emas, balki yaylovlarda raqamli xavfsizlik madaniyatini shakllantirish, veterinariya tizimi bilan hamkorlik qilish va tezkor qidiruv faoliyatiga innovatsiyalarni kiritish orqaligina amalga oshiriladi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. [Elektron resurs] // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, <https://lex.uz>.
3. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni. 14.05.2014 yildagi O'RQ-371-son.
4. O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 25.12.2012 yildagi O'RQ-344-son.
5. Xudoyberdiyev A.A. "Ma'muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo'llash amaliyoti". O'quv qo'llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
6. College of Policing. "Rural and Wildlife Crime: Policing Guidelines and UK Rural Crime Teams". HM Government, London, 2022.
7. Australian Institute of Criminology. "Livestock Theft in Australia: Prevention and the National Livestock Identification System". Canberra, 2021.

SCIENTIFIC CONFERENCE OPEN PROCEEDINGS

Global Academic Knowledge Repository

8. Clack, W. "The use of DNA profiling in combating livestock theft in South Africa". South African Journal of Criminology, 2020.
9. Federal Bureau of Investigation (FBI). "Agricultural Crime and Rural Policing Tactics". U.S. Department of Justice, Washington D.C., 2023.
10. Omelchenko, O. A. "Profilaktika i raskrytiye krazh skota v selskoy mestnosti". Huquq va xavfsizlik jurnali, 2022.

Contact: 99 826 99 56

